

Josep Pascual i Bardají, Carme Aira i López

La percepció social de la discapacitat

que es manifesta a les redaccions del
2n concurs literari de l'Associació Asproseat

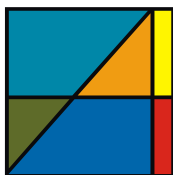
ASPROSEAT

La percepció social de la discapacitat

que es manifesta a les redaccions del
2n concurs literari de l'Associació Asproseat

ASPROSEAT

Josep Pascual i Bardají

Autor i director de l'estudi

Carme Aira i López

Responsable del Projecte i col·laboradora d'aquest estudi

Asproseat

Amb la col·laboració de l'Obra Social "la Caixa"

Serveis Centrals: C/ Dolors Aleu, 27-33, 08908 L'Hospitalet
Tel 93 223 63 91 Fax 93 223 42 26 asproseat@asproseat.org

www.asproseat.org

Pròleg

El següent estudi forma part del projecte iniciat any 2005, amb motiu del 25è aniversari de L'Associació ASPROSEAT, entitat adreçada principalment a la promoció i gestió de serveis per l'atenció de les persones amb discapacitat i les seves famílies, en el marc d'un compromís per la igualtat i defensa dels seus drets. L'Estudi ha comptat amb la col·laboració de l'Obra Social "la Caixa".

Aquesta part del projecte consta de la segona convocatòria del concurs literari sobre discapacitat i de l'anàlisi de la percepció social a partir del material escrit per la població escolar, amb uns resultats coherents amb el primer estudi.

L'ampliació de la difusió del 2n. Concurs ha permès aconseguir una mostra més amplia tal com ens plantejàvem.

L'Objectiu de l'entitat és fomentar la reflexió i sensibilització de la població escolar sobre la discapacitat, difondre l'objecte de la nostra entitat i utilitzar el material per conèixer la percepció social i les actituds de la població en edat escolar vers les persones amb discapacitat, atès que aquestes actituds tenen una importància cabdal per aconseguir la integració real.

Ens sentim satisfets de poder difondre aquestes hipòtesis amb esperança i optimisme cap el futur atès que han permès aprofundir i matisar alguns aspectes que el volum de la mostra de la primera fase no va permetre, així com verificar en la comparativa la coherència dels resultats amb el primer estudi. Pretenem que aquest document esdevingui una eina per a les entitats i per als professionals que faciliti conèixer més a fons la percepció i les actituds dels ciutadans que com a tals s'estan formant i poder aplicar o desenvolupar activitats, continguts o objectius per avançar cap a la normalització i cap a una societat per a tothom.

Introducció

Aquest treball té com a objectiu estudiar les actituds que es posen de manifest a les redaccions que han fet els alumnes participants al 2n Concurs Literari d'Asproseat. Han suposat un total de 383 redaccions.

L'estudi de la percepció o actituds socials té una llarga tradició en el camp de la investigació social. En el tema concret de les actituds vers la discapacitat i, per establir un punt d'origen, ens podem remetre a l'article "The Social Psychology of Physical Disability" de Barker, R G publicat l'any 1948 dins de la revista The Journal of Social Issues dins d'un monogràfic que du el mateix nom que l'article.

Quant als estudis dins del nostre entorn cultural, tot i que amb menys tradició i quantitat, podem, igualment, disposar de material. El treball de Verdugo, Jenaro i Arias (1995) pot orientar-nos en la recerca d'aquest. Destacar que recentment la Fundació ONCE ha publicat un treball sobre la imatge de les persones amb discapacitat en els professionals dels mitjans de comunicació, és a dir, sobre els "creador" d'imatge.

La importància de l'estudi de les actituds vers el col·lectiu de les persones amb discapacitat, al nostre entendre, té unes conseqüències eminentment pràctiques ja que aquestes actituds poden afavorir o dificultar els processos d'integració.

Mètode

Al nostre entendre un dels principals problemes en l'estudi de les actituds en general és que cada estudi acaba desenvolupant unes categories pròpies que no permeten la comparació ni estudis sobre l'evolució en el temps. En aquest sentit hem volgut utilitzar els cinc factors de l' EAPD de Verdugo, Arias i Jenaro (1995), però, aplicats sobre un material literari i no sobre qüestionaris. Es tracta d'emprar una metodologia que permeti aplicar tècniques estadístiques sobre un material narratiu i no sobre qüestionaris.

Definició operativa de les categories

Per poder categoritzar el contingut de les redaccions dins dels cinc factors assenyalats s'ha dut a terme una divisió en diferents nivells definits de la manera següent:

1. Factor I - Valoració de capacitats i limitacions

“Concepció que qui respon té de les persones amb discapacitat respecte a la capacitat d'aprenentatge i de resolució, i mostra les inferències sobre les aptituds (generals i específiques) orientades a l'execució de tasques”.

Dins aquest factor hem generat quatre nivells:

1.1. Superior (S): Es presenta la persona amb disminució amb capacitats d'execució excessives i incompatibles amb la seva afectació de forma irreal o anecdòtica. En seria un exemple l'autista geni.

1.2. Normal (N): La persona amb ajuts o sense presenta un nivell d'execució compatible amb la seva afectació.

1.3. Inferior (I): Se centra en el que no pot fer o atribueix “incapacitats” que no estan relacionades amb l'afectació. En seria un exemple un cec que no pot nedar.

1.4. Absent (X): La redacció no conté ni permet inferir afirmacions en aquest factor.

2. Factor II - Reconeixement/negació de drets

“Reconeixement de drets fonamentals de la persona (per exemple, igualtat d'oportunitats, votar, accedir a crèdits, etc.) i, en particular, el dret que tenen a la normalització i a la integració social”.

Dins aquest factor hem generat quatre nivells:

2.1. Superior: atribuir drets per sobre de capacitats. En seria un exemple la gestió del patrimoni per part d'una persona amb afectació intel·lectual profunda.

2.2. Normal: descriure les persones amb drets fonamentals ja sigui de forma implícita, ja sigui reivindicant-los.

2.3. Inferior: Implicaria la segregació i la negació de drets.

2.4. Absent: La redacció no conté ni permet inferir afirmacions en aquest factor.

3. Factor III - Implicació personal:

“està format per judicis referits a comportaments concrets d'interacció que la persona duria a terme en relació a persones amb discapacitat. Una puntuació alta en aquest factor indica una predisposició favorable a actuar i a manifestar una acceptació efectiva de les persones amb discapacitat en situacions personals, laborals i socials.”

Dins aquest factor hem generat tres nivells:

3.1. Normal: Hi ha una acceptació favorable a la interacció en diferents situacions.

3.2. Inferior: Inclou tant el rebuig com actituds protectores i paternalistes.

3.3. Absent: La redacció no conté ni permet inferir afirmacions en aquest factor.

4. Factor IV- Qualificació genèrica:

“es compon d'atribucions globals i qualificacions generals que qui respon fa sobre els trets presumptivament definitoris de la personalitat o conducta de les persones amb discapacitat

Dins aquest factor hem generat quatre nivells:

4.1. Superior: atribuir trets i conductes generals idealitzades a les persones amb discapacitat.

4.2. Normal: atribuir trets i conductes properes a la població general.

4.3. Inferior: Trets i conductes negatives, suposa una desvaloració de les persones amb discapacitat .

4.4. Absent: La redacció no conté ni permet inferir afirmacions en aquest factor.

5. Factor V - Assumpció de rols:

“Agrupa ítems que consisteixen en presumpcions que qui contesta efectua respecte a la concepció que de si mateixa tenen les persones amb discapacitat (per exemple, autoconfiança, capacitat de normalització social, satisfacció amb si mateix, autoestima alta)”.

Dins aquest factor hem generat quatre nivells:

5.1. Superior: Es manifesta que les persones amb discapacitat es veuen a si mateixes d'una manera hipervalorada.

5.2. Normal: Autoconcepte com el de qualsevol altre.

5.3. Inferior: Concep les persones amb disminució amb autoestima negativa.

5.4. Absent: La redacció no conté ni permet inferir afirmacions en aquest factor.

Amb la metodologia utilitzada cal tenir present, a l'hora de generalitzar resultats, que majoritàriament el contingut de les redaccions fa referència a persones individuals i no a col·lectius. És a dir, parlem més d'una persona invident que dels invidents. Per això cal tenir present el fenomen de la excepció: la percepció que es té d'una persona pot ser independent de la que es té del grup social al qual pertany. D'aquesta manera no es donaria una dissonància cognitiva en el fet de manifestar que un membre d'un grup social és, per exemple, treballador i alhora caracteritzar com a gandul el grup social al qual pertany.

En tractar-se dels treballs presentats per un conjunt d'escoles al concurs literari organitzat per una associació dona lloc a un seguit de limitacions metodològiques que, per rigor, cal assenyalar:

a.- No es compleixen els criteris estadístics d'aleatorietat o representativitat per parlar de mostra. Per tant, les inferències que s'hi facin no tindran més valor que el de ser apunts o suggeriments febles.

b.- La transcripció d'un text a categories, per molt que es faci amb rigor implica la presència de les actituds dels autors i no es pot parlar d'objectivitat en sentit estricte. En aquest sentit, s'ha intentat descriure acuradament les

categories i, per tant, d'una manera subjacent les actituds dels qui hem "manipulat" el material original.

Per dur a terme la categorització dels textos, dos qualificadors els han llegit individualment. Posteriorment se n'han comparat les qualificacions. En cas de discrepància es registrava com a tal.

Centre

CEIP Francesc Macià (a)	8
IES Bisbe Berenguer (b)	36
CEIP Canigó (c)	57
Escola Oscus (a)	6
IES Joanot Martorell (d)	228
IES XXV Olimpíada (a)	2
Escola Madre Sacramento (c)	46

Participants 383*

Curs

5 EP	47
6 EP	35
1 ESO	47
2 ESO	50
3 ESO	44
4 ESO	67
1 BAT	42
2 BAT	25

Participants 357*

* Les diferències es deuen a dades que manquen

Sexe

Nois	165
Noies	205

Participants 370*

Tres dels centres pertanyen al districte de Sants-Montjuïc (a) de Barcelona, un a Santa Eulàlia (b) de l'Hospitalet de Llobregat, 2 de Sant Just Desvern (c) i un d'Esplugues de Llobregat (d).

Els trets sociodemogràfics de cadascun dels municipis dels centres participants es mostra a les taules següents:

Localitat (2010)

	km2	Habitants	Hab/km2
Barcelona	101,4	1.619.377	15.977,70
Esplugues	4,6	46.649	10.141,10
L'Hospitalet	12,4	258.642	20.858,20
Sant Just	7,8	15.923	2.038,80

Grups edat (2010)

	Barcelona	Esplugues	L'Hospitalet	Sant Just
0-14	11,2%	13,5%	13,3%	16,6%
15-64	65,0%	68,7%	68,2%	67,1%
65-84	19,5%	16,0%	16,5%	14,0%
85-	4,4%	1,8%	2,0%	2,3%

* Les diferències es deuen a dades que manquen

**Naixement
(2010)**

	Barcelona	Esplugues	L'Hospitalet	Sant Just
Catalunya	59,0%	53,6%	46,6%	67,9%
Resta Estat	20,0%	29,8%	27,8%	17,2%
Estranger	21,5%	16,6%	25,6%	14,8%

**Persones/
habitatge
(2010)**

	Barcelona	Esplugues	L'Hospitalet	Sant Just
1	26,2%	15,3%	19,0%	18,0%
2	29,8%	26,4%	29,4%	24,4%
3	21,2%	24,9%	24,3%	21,2%
+3	22,8%	33,4%	27,2%	36,3%

**Estudis pob.
(2010)**

	Barcelona	Esplugues	L'Hospitalet	Sant Just
Sense	11,8%	15,9%	19,4%	8,6%
Primaris	22,7%	23,8%	27,6%	19,5%
Secundaris	45,3%	46,9%	45,0%	44,8%
Superiors	20,2%	13,3%	8,0%	27,0%

Pel que fa a la presència de persones amb discapacitat a l'àrea metropolitana observem:

2009	Motora	Orgànica	Visual	Auditiva	Psíquica	Mental	Descon	Total
Barcelona	2,3%	1,7%	0,6%	0,3%	0,5%	1,3%	0,0%	6,8%
Esplugues	2,2%	1,9%	0,4%	0,3%	0,5%	1,2%	0,0%	6,5%
Hospitalet	2,5%	2,1%	0,5%	0,4%	0,6%	1,3%	0,0%	7,4%
Sant Just	1,6%	1,0%	0,4%	0,1%	0,4%	0,7%	0,0%	4,2%
Catalunya	2,04%	1,4%	0,42%	0,31%	0,6%	1,11%	0,01%	5,88%

Els valors observats fan pensar que les zones en què es troben els centres educatius no tenen trets sociodemogràfics tant heterogenis com per a no poder entendre'ls com a unificables. Alhora, aquestes dades permeten contextualitzar els resultats ja que les actituds, en general, són de naturalesa multidimensional i correlacionen, entre d'altres, amb factors socials, econòmics i culturals.

RESULTATS

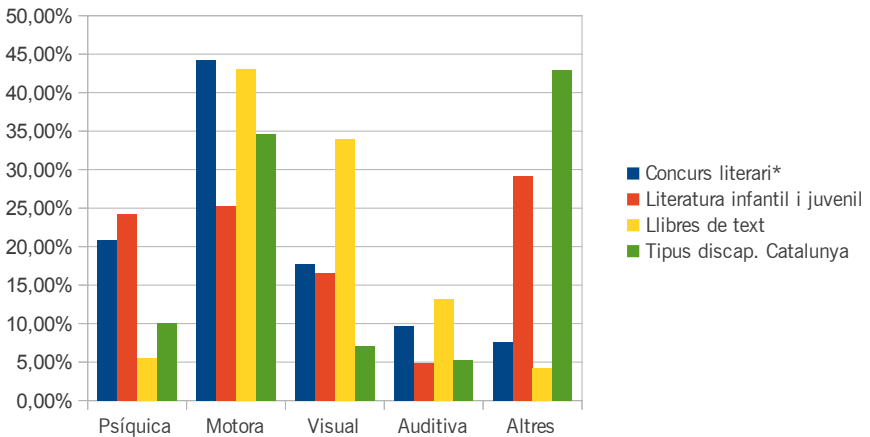
Tipus de discapacitat

En primer lloc hem volgut posar de manifest quins són els tipus de discapacitat a què s'ha fet referència i veure si hi ha relació o no amb la major o menor presència dins de la societat. Partim de la base que a més freqüència d'ocurrència més han de ser les vegades que queda reflectida als treballs. També hem comparat els resultats amb els que fan referència a la presència de persones amb discapacitat tant a la literatura infantil com als llibres de text, segons el treball de González López, Maria Teresa.

Discapacitats referides	Concurs literari	Literatura infantil i juvenil	Llibres de text	Tipus de discapacitat Catalunya
Psíquica	31,3%	24,27%	5,56%	10,11%
Motora	66,6%	25,24%	43,06%	34,65%
Visual	26,6%	16,5%	34,03%	7,11%
Auditiva	14,6%	4,85%	13,19%	5,25%
Altres	11,5%	29,13%	4,17%	42,87%

* Una redacció pot incloure més d'un tipus de discapacitat.

El primer que observem és que no hi ha una correspondència entre la freqüència de determinats tipus de discapacitat en la població i la seva aparició en les redaccions. Aquest mateix fenomen es dona en relació a la literatura i els llibres de text. Al gràfic i quadre següents poden veure millor aquest fenomen:

	Psíquica	Motora	Visual	Auditiva	Altres
Concurs literari	+	+	+	+	-
Literatura infantil	+	-	+	“=”	-
Llibres de text	-	+	+	+	-

Si comencem per la de major prevalença en la realitat observem que és la categoria “altres” (bàsicament malaltia mental i orgàniques no motòriques) la que sempre està menys representada. Tant al concurs com al llibres de text i a la literatura se l’inclou en menor proporció. En el punt invers ens trobem a la discapacitat visual que té major presència en els citats mitjans que a la realitat. La discapacitat auditiva també es troba, encara que en menor proporció, sobre representada. Les redaccions i els llibres de text maximitzen la discapacitat motora i tant les redaccions com la literatura mostren major preferència per la psíquica.

Aquestes dades ens indiquen que no és la major o menor presència de cada tipus de discapacitat en la societat el que en determinarà la presència a les redaccions, sinó que cal recórrer al fenomen de la perceptibilitat/invisibilitat social.

En aquest sentit podríem establir una línia divisòria entre discapacitats presents en l’imaginari col•lectiu com serien les motores, psíquiques, visuals i auditives i les encara invisibles com són les malalties mentals i les orgàniques. En relació a les motores destacar que un nombre significatiu de treballs inclouen aquesta tipologia dins de narracions que contenen accidents de circulació. Es pot hipotetitzar que les campanyes de seguretat vial poden haver influenciat en la seva major presència.

Hem volgut veure si el sexe o el curs escolar afectem a l’hora de “escollir” la discapacitat:

Observada	Psíquica	Motora	Visual	Auditiva	Altres
Homes	39,17%	44,71%	41,18%	35,71%	38,64%
Dones	56,67%	51,37%	53,92%	57,14%	50,00%
No consta	4,17%	3,92%	4,90%	7,14%	11,36%
Total	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Teòrica	Psíquica	Motora	Visual	Auditiva	Altres
Homes	42,82%	42,82%	42,82%	42,82%	42,82%
Dones	56,67%	56,67%	56,67%	56,67%	56,67%
No consta	3,66%	3,66%	3,66%	3,66%	3,66%
Total	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

La prova.chi (0,162) ens informa que no hi ha diferència entre nois i noies en la discapacitat escollida per a fer la redacció.

Observada	Psíquica	Motora	Visual	Auditiva	Altres
EP	27,50%	23,14%	26,47%	30,36%	22,73%
ESO	55,00%	54,51%	56,86%	50,00%	45,45%
BAT	9,17%	19,22%	12,75%	14,29%	25,00%
No consta	8,33%	3,14%	3,92%	5,36%	6,82%
Total	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Teòrica	Psíquica	Motora	Visual	Auditiva	Altres
EP	21,15%	21,15%	21,15%	21,15%	21,15%
ESO	58,22%	58,22%	58,22%	58,22%	58,22%
BAT	17,49%	17,49%	17,49%	17,49%	17,49%
No consta	3,13%	3,13%	3,13%	3,13%	3,13%
Total	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

	Psíquica	Motora	Visual	Auditiva	Altres
EP	+	“=”	+	+	“=”
ESO	-	-	“=”	-	-
BAT	-	“=”	-	-	+

La prova .chi (0,002) ens informa que hi ha diferència entre el nivell acadèmic a l'hora d'escollir un tipus de discapacitat per a fer la redacció:

- La discapacitat psíquica es troba en major proporció entre els alumnes de primària i en menor proporció del que es podia esperar a la ESO i Batxillerat.
- La motora és menys present a l'ESO.
- La visual és escollida amb menor freqüència del esperat entre els alumnes de batxillerat i amb major pels de primària.
- L'auditiva presenta el mateix repartiment que la psíquica.
- La categoria “altres” es subutilitzada a la ESO i és al batxillerat on es dona sobre representació.

Terminologia associada a la discapacitat

A partir del treball elaborat per Aguado, Alcedo et al. sobre la valoració dels termes associats a la discapacitat hem volgut conèixer la freqüència d'utilització de termes en funció del grau de connotació semàntica negativa – positiva associada.

Terme	N	Terme	N
Subnormal		Incapacitado	0,26%
Marginado		Disminuído	0,52%
Anormal		Desvalido	
Trastornado		Inválido	2,09%
Retrasado	0,26%	Discapacitado	
Tullido		Impedido	
Deficiente	0,26%	Minusválido	6,27%
Lisiado		N. especiales	
Inadaptado		Enfermo	0,52%
Mutilado		Excepcional	

S'observa, doncs, una molt baixa utilització de termes amb més càrrega pejorativa. No hem comptabilitzat el terme "discapacitat" en tant formava part de la consigna. Cal ressaltar aquest bon resultat malgrat, com assenyalen els mateixos autors, l'alta tendència a utilitzar termes de càrrega negativa als mitjans de comunicació.

Categories

Els resultats obtinguts per a cada categoria, en que s'ha donat acord entre qualificadors, es mostren a la taula següent:

Total	Capacitats	Drets	Implicació	Genèrica	Rols
S	11,2%	0,0%		10,0%	0,0%
N	67,7%	79,2%	45,5%	57,3%	48,0%
I	8,5%	0,4%	0,9%	3,2%	6,4%
X	12,7%	20,3%	53,6%	29,5%	45,6%
Total	100,00%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
N	260	231	233%	233%	250%
% Vàlids	67,9	60,3%	60,8%	60,8%	65,3%
I Kappa	2,04%	0,203%	0,303%	0,303%	0,458%

Per mesurar la concordança, es a dir, el grau d'acord, entre qualificadors hem emprat l'Índex de Kappa. Com es pot observar s'han obtingut acord entre qualificadors de nivell pobre (drets), dèbil (implicació i genèrica) i moderada (capacitat i rols). Aquest resultats posen de manifest la dificultat que comporta aquesta metodologia. En especial, on s'observen majors dificultats és a l'hora d'avaluar si una redacció que no fa afirmacions explícites sobre una categoria es pot entendre com absent o que, pel context, es pot pensar que la conté en nivell normal de forma implícita. Això es pot veure de forma fàcil en la categoria "drets". Quan una redacció no parla explícitament dels drets de les persones amb discapacitat no sempre es fàcil valorar si els dona per suposats (nivell normal) o no es contempla (nivell absent).

Analitzarem cadascuna de les categories:

a. Capacitat

En primer lloc observem que ha estat la categoria més present en les redaccions. Tant sols un 12,7% no contenen afirmacions relatives a les capacitats. Aquesta darrera dada podria resultar explicada per la consigna de fer una redacció sobre la discapacitat. Malgrat l'anterior hem de pensar que la major part de les redaccions que no contenen afirmacions sobre aquesta categoria es deu a que han estat presentades com a un treball sobre les discapacitats i la seva classificació, quelcom també acceptable dins la consigna. Igualment seria acceptable redaccions que parlessin sobre trets generals de les persones amb discapacitat.

Això ens fa pensar que aquesta dada podria reflectir una forma diferent d'aproximar-se a la discapacitat. Per la majoria dels participants la discapacitat no és un terme abstracte i llunyà. És quelcom que remet a persones i és quelcom proper. És una realitat del seu entorn social. Així, majoritàriament, les redaccions han tractat de persones a nivell individual i no de col·lectius. Cal pensar, per copsar la importància d'aquesta dada, que la major part de les campanyes de sensibilització front a problemes com la fam, la sida, els accidents laborals o el canvi climàtic no aconsegueixen resultats fins que són percebuts com a quelcom propi i proper per la societat.

En segon lloc podem observar que tants sols un 8,5% de les redaccions es centren en el que no poden fer les persones amb discapacitat. El més freqüent és que, si bé inclouen limitacions, també és manifesten les capacitats i projectes de vida basats en aquestes.

Finalment fer observar que aquelles redaccions on es manifesten capacitats superiors no són, en sentit estricte, fantasioses. Generalment el que fan és descriure a persones amb discapacitats assolint objectius per sobre de la majoria. N'és exemple una persona que guanya una medalla d'or a les paraolímpiques. Pensem en aquest sentit que la presència als mitjans de comunicació de persones amb discapacitat que han destacat en determinats àmbits està tenint un impacte positiu en la percepció que se'n té del col·lectiu. També reflecteix l'impacte de la divulgació que l'obra social de la Caixa va fer del seu projecte "Pol sud sense límits" i, en concret, l'impacte que va tenir entre alguns dels alumnes participants en el concurs objecte d'estudi.

Hem analitzat si la variable sexe i nivell escolar tenen relació amb l'atribució de capacitats.

Observada		Capacitat			
		Absent	Inferior	Normal	Superior
		Count	Count	Count	Count
Sexe	Home	45,45%	63,64%	40,34%	48,28%
	Dona	45,45%	27,27%	57,95%	51,72%
	No consta	9,09%	9,09%	1,70%	0,00%
	Total	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Teòrica		Capacitat			
		Absent	Inferior	Normal	Superior
		Count	Count	Count	Count
Sexe	Home	42,82%	42,82%	42,82%	42,82%
	Dona	53,52%	53,52%	53,52%	53,52%
	No consta	3,66%	3,66%	3,66%	3,66%
	Total	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

En relació al sexe s'observa que els nois tendeixen a infravalorar les capacitats amb major freqüència que les noies (prova.chi=0,000).

Observada		Capacitat			
		Absent	Inferior	Normal	Superior
		Count	Count	Count	Count
Nivell	EP	15,15%	27,27%	28,41%	62,07%
	ESO	75,76%	45,45%	51,14%	27,59%
	BAT	6,06%	27,27%	16,48%	10,34%
	No consta	3,03%	0,00%	3,98%	0,00%
	Total	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Teòrica		Capacitat			
		Absent	Inferior	Normal	Superior
		Count	Count	Count	Count
Nivell	EP	21,15%	21,15%	21,15%	21,15%
	ESO	58,22%	58,22%	58,22%	58,22%
	BAT	17,49%	17,49%	17,49%	17,49%
	No consta	3,13%	3,13%	3,13%	3,13%
	Total	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

En relació al nivell escolar pot observar-se que els alumnes d'ESO i Batxillerat tenen més tendència a atribuir nivells inferiors de capacitat que els d'EP (prova.chi=0,029).

b. Drets

Observem que tant sols el 0,4% de les redaccions impliquen una restricció dels drets de les persones amb discapacitat. Podem entendre doncs que són percebuts com a ciutadans de ple dret.

Observada		Drets			
		Absent	Inferior	Normal	Superior
		Count	Count	Count	Count
Sexe	Home	46,81%	100,00%	40,98%	0,00%
	Dona	46,81%	0,00%	56,83%	0,00%
	No consta	6,83%	0,00%	2,19%	0,00%
	Total	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%

Teòrica		Drets			
		Absent	Inferior	Normal	Superior
		Count	Count	Count	Count
Sexe	Home	42,82%	42,82%	42,82%	0,00%
	Dona	53,52%	53,52%	53,52%	0,00%
	No consta	3,66%	3,66%	3,66%	0,00%
	Total	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%

No s'observen diferències en l'atribució de drets entre nois i noies (prova. $\chi^2=0,296$).

Observada		Drets			
		Absent	Inferior	Normal	Superior
		Count	Count	Count	Count
Nivell	EP	21,28%	100%	37,16%	0,00%
	ESO	74,47%	0,00%	42,62%	0,00%
	BAT	2,13%	0,00%	15,30%	0,00%
	No consta	2,13%	0,00%	4,92%	0,00%
	Total	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%

Teòrica		Drets			
		Absent	Inferior	Normal	Superior
		Count	Count	Count	Count
Nivell	EP	21,15%	21,15%	21,55%	0,00%
	ESO	58,22%	58,22%	58,22%	0,00%
	BAT	17,49%	17,49%	17,49%	0,00%
	No consta	3,13%	3,13%	3,13%	0,00%
	Total	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%

S'observen diferències en l'atribució de drets per nivell escolar (prova. $\chi^2=0,000$). Aquesta diferència es dona fonamentalment perquè els alumnes de l'ESO i BAT no fan referència als drets amb major freqüència del que s'esperava.

c. Implicació.

De nou ens troben amb uns resultats encoratjadors, sols un 0,9% manifesten rebuig o actituds protectores i paternalistes. Caldria però, en el futur, clarificar el possible significat del fet de que el 53,6% no fan referència al nivell en què estan disposats a interaccionar amb persones amb discapacitat. A nivell d'hipòtesi ens plantegem que en uns casos podria significar que es dona per suposat, però en altres que entenen que les persones amb discapacitat no serien assumides dins del seu entorn de relacions.

Observada		Implicació		
		Absent	Inferior	Normal
		Count	Count	Count
Sexe	Home	44,80%	100,00%	40,57%
	Dona	52,00%	0,00%	53,77%
	No consta	3,20%	0,00%	5,66%
	Total	100,00%	100,00%	100,00%

Teòrica		Implicació		
		Absent	Inferior	Normal
		Count	Count	Count
Sexe	Home	42,80%	42,82%	42,82%
	Dona	53,52%	53,52%	53,52%
	No consta	3,66%	3,66%	3,66%
	Total	100,00%	100,00%	100,00%

Observada		Implicació		
		Absent	Inferior	Normal
		Count	Count	Count
Nivell	EP	53,60%	50,00%	12,26%
	ESO	40,00%	50,00%	70,75%
	BAT	5,60%	0,00%	9,43%
	No consta	0,80%	0,00%	7,55%
	Total	100,00%	100,00%	100,00%

Teòrica		Implicació		
		Absent	Inferior	Normal
		Count	Count	Count
Nivell	EP	21,15%	21,15%	21,15%
	ESO	58,22%	58,22%	58,22%
	BAT	17,49%	17,49%	17,49%
	No consta	3,13%	3,13%	3,13%
	Total	100,00%	100,00%	100,00%

S'observen diferències en implicació per nivell escolar (prova.chi=0,000). Aquesta diferència es dona fonamentalment per què els alumnes d'EP no fan referència a la implicació amb major freqüència del que era d'esperar.

d. Genèrica

Un 3,2% de les de les redaccions contenen trets i conductes definitoris negatius en relació a com són les persones amb discapacitat. Un 29,5% no contenen afirmacions el que podria fer augmentar el % de qui considera que les persones amb discapacitat presenten trets comuns negatius.

Observada		Genèrica			
		Absent	Inferior	Normal	Superior
		Count	Count	Count	Count
Sexe	Home	46,15%	57,14%	35,71%	31,82%
	Dona	49,23%	14,29%	61,11%	68,18%
	No consta	4,62%	28,57%	3,17%	0,00%
	Total	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%

Teòrica		Drets			
		Absent	Inferior	Normal	Superior
		Count	Count	Count	Count
Sexe	Home	42,82%	42,82%	42,82%	0,00%
	Dona	53,52%	53,52%	53,52%	0,00%
	No consta	3,66%	3,66%	3,66%	0,00%
	Total	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%

S'observen diferències en la categoria genèrica entre nois i noies (prova. $\chi^2=0,002$). L'anàlisi ens mostra que les noies tendeixen a atribuir trets positius amb major mesura que els nois.

Observada		Genèrica			
		Absent	Inferior	Normal	Superior
		Count	Count	Count	Count
Nivell	EP	27,69%	0,00%	34,92%	86,36%
	ESO	67,69%	85,71%	42,06%	13,64%
	BAT	3,08%	14,29%	16,67%	0,00%
	No consta	1,54%	0,00%	6,35%	0,00%
	Total	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Teòrica		Genèrica			
		Absent	Inferior	Normal	Superior
		Count	Count	Count	Count
Nivell	EP	21,15%	21,15%	21,15%	21,15%
	ESO	58,22%	58,22%	58,22%	58,22%
	BAT	17,49%	17,49%	17,49%	17,49%
	No consta	3,13%	3,13%	3,13%	3,13%
	Total	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

S'observen diferències en la categoria genèrica entre nivell escolar (prova. $\chi^2=0,002$). Així els alumnes d'EP tendeixen a atribuir trets superior, en tant els de l'ESO tendeixen a trets inferiors.

e. Rols.

En relació a com es veuen les persones amb discapacitat a si mateixes. Un 6,4% consideren que tenen problemes d'autoconcepte. De nou un nombre important (45,6%) no contenen afirmacions sobre aquest àmbit el que podria augmentar el total de participants que pensen que el col·lectiu objecte de la redacció tenen sentiments d'inferioritat.

Observada		Rol			
		Absent	Inferior	Normal	Superior
		Count	Count	Count	Count
Sexe	Home	44,74%	56,25%	30,83%	0,00%
	Dona	51,75%	37,50%	65,83%	0,00%
	No consta	3,51%	6,25%	3,33%	0,00%
	Total	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%

Teòrica		Rol			
		Absent	Inferior	Normal	Superior
		Count	Count	Count	Count
Sexe	Home	42,82%	42,82%	42,82%	42,82%
	Dona	53,52%	53,52%	53,52%	53,52%
	No consta	3,66%	3,66%	3,66%	3,66%
	Total	100,00%	100,00%	100,00%	0,00%

S'observen diferències en la categoria genèrica entre nois i noies (prova. $\chi^2=0,010$). L'anàlisi ens mostra que les noies tendeixen a atribuir trets positius amb major mesura que els nois.

Observada		Rol			
		Absent	Inferior	Normal	Superior
		Count	Count	Count	Count
Nivell	EP	49,14%	6,67%	18,33%	0,00%
	ESO	43,97%	80,00%	53,33%	0,00%
	BAT	3,45%	13,33%	21,67%	0,00%
	No consta	3,44%	0,00%	6,67%	0,00%
	Total	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Teòrica		Rol			
		Absent	Inferior	Normal	Superior
		Count	Count	Count	Count
Nivell	EP	21,15%	21,15%	21,15%	21,15%
	ESO	58,22%	58,22%	58,22%	58,22%
	BAT	17,49%	17,49%	17,49%	17,49%
	No consta	3,13%	3,13%	3,13%	3,13%
	Total	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

S'observen diferències en la categoria genèrica entre nivell escolar (prova. $\chi^2=0,000$). Així els alumnes d'EP tendeixen a no incloure aspectes relacionats amb els rols en les seves redaccions. Els alumnes de l'ESO tendeixen a atribuir autoconcepte negatiu a les persones amb discapacitat. Són els alumnes de batxillerat qui en més alta proporció manifesten que l'autoconcepte de les persones amb discapacitat es igual a la resta.

Discussió

Es pot observar que, majoritàriament, s'atribueixen al col•lectiu objecte d'estudi capacitats coincidents, sempre des del punt de vista dels autors, amb les seves afectacions. Les redaccions no es centren en el que les persones no poden fer, sinó en el que poden fer. Les noies i els alumnes d'EP tendeixen a tenir una millor imatge de les capacitats que els nois i els alumnes de l'ESO i Batxillerat.

En tant el sexe no influeix en la discapacitat escollida podem descartar que sigui aquesta l'explicació.

En la relació entre nivell escolar i capacitat atribuïda, que sí està contaminada per la discapacitat escollida, caldria aprofundir en el futur així com estar atent al 8,5% que fan valoracions inferiors.

El grau d'implicació, és a dir, fins quin punt s'està disposat a interaccionar-hi, presenta uns resultats igualment encoratjadors: un marginal 0,9% manifesta resistència a la interacció. En aquest àmbit esperem dur a terme millores metodològiques que permetin esbrinar el significat de que un 53,6% de les redaccions no han permès inferir si acceptarien o no interaccionar. No s'observen diferències per sexe. A nivell escolar s'observa que són els alumnes d'EP qui tendeix a obviar més aquesta categoria.

Els resultats en genèrica i rols, igualment positius, fan pensar que són les categories més fosques i que caldrà millorar tant en l'anàlisi de continguts com en l'estudi de la seva relació amb les altres categories. En ambdós les noies tendeixen a fer millors valoracions. Els alumnes de l'ESO són els que atribueixen pitjor trets genèrics i autoconcepte.

Finalment assenyalar que la tendència a observar resultats més favorables entre les dones s'està manifestant com a una constant en l'espai i temps tal com es veu en el treball de Muratori, M., Guntín, C., Delfino, G. (2010).

Bibliografia

Aguado, Alcedo et al: ***Una escala de valoración de términos asociados con discapacidad: primeros resultados.*** Revista Electrónica de Metodología Aplicada 1997, Vol. 2 núm. 1, pàg. 65/81

Bueno, M; Molina, S y Seva, A: ***Deficiencia Mental. Vol. II. Aspectos psicosociales.*** Barcelona. Espaxs. 1999.

Cebrián Herreros, Mariano (dir): ***Percepción de la imagen de las personas con discapacidad por los profesionales de los medios audiovisuales.*** Fundación ONCE. 2010.

Dengra, R; Duran, R y Verdugo, MA: ***Estudio de las variables que afectan a las actitudes de los maestros hacia la integración escolar de niños con necesidades especiales.*** En Anuario Español e Iberoamericano de Investigación en Educación Especial. Madrid. 1991. CEPE

González López, María Teresa: ***Los niños y adolescentes con discapacidad en la literatura infantil y juvenil y en los libros de texto. Un medio para la educación de actitudes.*** MASTER EN INTEGRACIÓN DE PERSONAS CON DISCAPACIDAD: HABILITACIÓN Y REHABILITACIÓN. Universidad de Salamanca. Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales. Instituto de Migraciones y Servicios Sociales. http://sid.usal.es/mostrarficha.asp_Q_ID_E_6647_A_fichero_E_8.4.1

Institut d'Estadística de Catalunya (Indecat): <http://www.idescat.net/>

Instituto Nacional de Estadística (INE): ***Encuesta sobre Discapacidades, Deficiencias y Estado de Salud, 1999.*** Avance de resultados. Datos Básicos. Madrid . 2000. Versió pdf. Web de l'INE.

Moreno, F.J., Rodríguez, I.M., Saldaña, D. y Aguilera, A.: ***Actitudes ante la discapacidad en el alumnado universitario matriculado en materias afines.*** *Revista Iberoamericana de Educación.* Núm. 40/5. 2006.

Muratori, M., Guntín, C., Delfino, G. (2010). ***Actitudes de los adolescentes hacia las personas con discapacidad: Un estudio con alumnos del polimodal en la zona norte del conurbano bonaerense*** [en línea], *Revista de Psicología*, 6(12), 39-56. <http://bibliotecadigital.uca.edu.ar/repositorio/revistas/actitudes-adolescentes-hacia-personasdiscapacidad.pdf>

Polo, M. T., Fernández, C., & Díaz, C. (2011). *Estudio de las actitudes de estudiantes de Ciencias Sociales y Psicología: relevancia de la información y contacto con personas discapacitadas*. Universitas Psychologica, 10(1), 113-123.

Reina Vaíllo, R: *Propuesta de intervención para la mejora de actitudes hacia personas con discapacidad a través de actividades deportivas y recreativas*. <http://www.efdportes.com>. Revista Digital. Buenos Aires. Año 9. Núm. 59. Abril 2003.

Siderstein, Gary N et al: *Estudio Multinacional de Actitudes hacia las Personas con Discapacidad Intelectual*. Special Olympics. 2003

The European Opinion Research (EORG): *Les Européens face aux Handicaps. Eurobarometre 54.2 Commission européenne. Direction Générale de l'emploi, des relations industrielles et des affaires sociales*. Unité EMPL/E/4.2001

Vander Zanden, James W: *Manual de Psicología Social*. Paidós. Argentina. 1 ed. 1986.

Verdugo, M.A., Jenaro, C. y Arias, B.: *Actitudes sociales y profesionales hacia las personas con discapacidad: Estrategias de evaluación e intervención*". En M.A. Verdugo (Dir): *Personas con discapacidad: Perspectivas psicopedagógicas y rehabilitadoras*. Madrid: Siglo XXI de España Editores. 1995

Comparativa de la percepció social de la discapacitat

que es manifesta a les redaccions del 1r i 2n
concurso literari de l'Associació Asproseat

Mètode

En ambdós treballs s'ha utilitzat la mateixa definició operativa de les categories. Sí s'ha fet un ajust en la transcripció dels texts en categories. En el primer concurs en cas de discrepància entre qualificadors es feia relectura i discussió fins a arribar a consens. En el segon concurs en cas de discrepància es registrava com a tal.

Mostra

Hi han dos diferències fonamentals en les mostres. Una és de caire quantitatiu: la primera mostra estava constituïda per 44 redaccions de quatre centres i la segona per 383 redaccions de set centres educatius. La diferència, però, més important és de caire qualitatiu i ve donada per que en la segona mostra hi ha un nombre important de participants que no havien participat d'activitats de sensibilització prèvies i, per tant, els resultats estimem són més propers a la realitat.

En relació al major nombre de centres i àrea geogràfica pensem que no tenen trets sociodemogràfics tant heterogenis com per a no poder entendre'ls com a unificables.

Una tercera diferència la constitueix el temps transcorregut entre el 2005 i 2009.

Resultats

Tipus de discapacitat

En primer lloc hem comparat quins són els tipus de discapacitat a què s'ha fet referència.

Discapacitats referides	2005	2009	Tipus de discapacitat Catalunya
Psíquica	16,22%	31,30%	10,11%
Motora	25,23%	66,60%	34,65%
Visual	24,32%	26,60%	7,11%
Auditiva	19,82%	14,60%	5,25%
Altres	14,41%	11,50%	42,87%

Una redacció pot incloure més d'un tipus de discapacitat

Si comencem per la de major prevalença en la realitat observem que és la categoria “altres” (bàsicament malaltia mental i orgàniques no motòriques) la que sempre està menys representada.

Si be les diferències en altres, auditives i visuals poden explicar-se per la mesura de la mostra, l'increment en psíquica i, especialment, motora caldrà buscar-la en altre lloc. Pensem que són els mitjans de comunicació i el treball de sensibilització el que explica aquest fet.

Terminologia associada a la discapacitat

A partir del treball elaborat per Aguado, Alcedo et al. sobre la valoració dels termes associats a la discapacitat hem volgut conèixer la freqüència d'utilització de termes en funció del grau de connotació semàntica negativa – positiva associada.

2009	2005	2009	2009	2005	2009
Subnormal			Incapacitado	4,55%	0,26%
Marginado			Disminuído		0,52%
Anormal			Desvalido		
Trastornado			Inválido	25%	2,09%
Retrasado	2,04%	1,4%	Discapacitado	63,64%	
Tullido			Impedido		
Deficiente	2,2%	1,9%	Minusválido	9,09%	6,27%
Lisiado			N. Especiales		
Inadaptado			Enfermo	2,27%	0,52%
Mutilado			Excepcional		

S'observa una bona evolució ja que si bé en el primer concurs es donava una molt baixa utilització dels termes amb més càrrega pejorativa aquesta tendència es manté en el temps. No hem comptabilitzat el terme "discapacitat" en tant formava part de la consigna.

Les diferències que troben, i entenem no es poden explicar per la diferència en el nombre de participants, són fonamentalment:

a. Augment del nombre de capacitats superiors

Entenem ve donada pel treball de sensibilització feta per l'Obra Social de La Caixa amb "Pol sud sense límits" i l'impacte de les paraolimpiades.

b. Implicació

Hi ha una forta davallada de les redaccions que evidencien predisposició a relacionar-se amb persones amb discapacitat. Aquesta ve donada per augment de les redaccions que no fan menció a aquesta categoria. Pel context general entenem que és una qüestió que en cap cas suposa manca d'interès o rebuig a relacionar-se. Probablement és una qüestió que queda implícita, que es dona per suposat.

c. Genèrica

Aquí trobem un fenomen invers al del punt anterior: augment de les redaccions que contenen aquesta categoria i davallada de les que no hi fan menció.

Pensem que posteriors treballs haurien de permetre conèixer el motiu.

d. Rols

Congruentment amb genèrica es dona una millora significativa en augmentar el nombre de redaccions que consideren que les persones amb discapacitat es veuen a sí mateixes com la resta.

Discussió

Malgrat el nombre limitat de redaccions del primer estudi podem observar que van mostrar uns resultats coherents. El segons estudi ha permès matisar i aprofundir en alguns aspectes.

Pensem que la comparativa d'ambdós fonamentalment el que permet és consolidar la idea que la societat està evolucionant de forma positiva en la percepció que té de les persones amb discapacitat i que s'està en el bon camí per a la plena integració.

ASPROSEAT

Amb la col·laboració de:

Obra Social "la Caixa"